

Осипенко К. В.

аспірант

Маріупольський державний університет

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ
ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

У статті проаналізовані особливості світового ринку послуг. Визначено тенденції та чинники впливу на розвиток ринку туристичних послуг в умовах посилення глобалізаційних процесів.

Ключові слова: міжнародний туризм, глобалізація, регіоналізація, інтеграція, ринок туристичних послуг.

Постановка проблеми. Міжнародний туризм під впливом процесів глобалізації та інтеграції набуває найдинамічнішого розвитку та стає чинником, від якого залежить зростання економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках, покращення добробуту населення. На сучасному етапі розвитку туризму глобалізація перетворилася в одну із ключових його характеристик, якісно новий етап розвитку туристичного ринку, що в цілому відповідає умовам світового господарства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку міжнародного туристичного обміну присвячені праці вітчизняних та зарубіжних економістів Кабушкина Н. І., Квартальнова В. А., Папіряна Г. А., Чудновського А. Д., Школи І. М., Уокера Дж. Проте низка питань, пов'язаних із особливостями розвитку туризму в умовах глобалізації, залишилася поза увагою дослідників.

Формулювання цілей статті. Аналіз сучасного стану ринку туристичних послуг в умовах посилення глобалізаційних процесів та визначення перспектив розвитку світового ринку туристичних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується домінуванням сфери послуг як у структурі національного виробництва більшості країн світу, так і в системі міжнародних економічних відносин. Це свідчить, з одного боку, про формування економіки нового типу, а з іншого, більш глобального, про перехід до наступного ступеня розвитку світового співтовариства – постіндустріального типу суспільства. Він відзначається провідними позиціями сфери послуг та інформаційних технологій у системі створення валового національного продукту, зовнішньої торгівлі окремої країни та відповідно міжнародної торгівлі в цілому.

Серед сучасних тенденцій розвитку світового господарства особливої уваги заслуговують два процеси: глобалізації та регіоналізації.

Глобалізація є новим етапом розвитку світу, який характеризується різким прискоренням темпів інтернаціоналізації усіх сфер суспільного життя. Глобалізаційні процеси мають вагомні підстави для створення нової суспільно-політичної формації – глобалізму. Підставою для такого висновку є те, що глобалізація вже призвела до формування специфічних виробничих відносин, нових технологічних систем і способу виробництва загалом [1].

Остання чверть ХХ і початок ХХІ ст. пройшли під знаком прискореного розвитку туризму, що перетворило його на глобальне за масовістю, формами і технологіями організації відпочинку явище. Незважаючи на планетарний розмах, туризм залишився регіональним і національним за змістовим наповненням. Туристична індустрія світу, пропонуючи уніфіковані системи відпочинку й обслуговування, експлуатує регіональні природні відмінності і національну та культурну

самобутність етнічних груп і місцевих громад, що в багатьох випадках стає головним мотивом подорожі. У світовій господарській практиці важко знайти ще один вид продуктивної діяльності, який одночасно сприяє глобалізації господарства і розвитку регіонів [2].

Глобалізація і регіоналізація – складові єдиного процесу розвитку міжнародного туризму, що робить його унікальним економічним інструментом, здатним формувати виробничі системи інтернаціонального характеру і зберігати локальну значущість.

У регіональному розрізі туризм еволюціонує в кількох площинах: просторовій або територіальній, соціально-економічній, психологічній.

Просторовий розвиток унаочнює цикли еволюції туристичних територій: початкова стадія включає пробну експлуатацію і поступове залучення ресурсного потенціалу; стадія розвитку розпочинається з моменту відкриття даної території для масового туристичного використання; стадія консолідації, або зміцнення, настає з часу активного розвитку масового туризму й інтенсивного використання ресурсного потенціалу; стадія стагнації розпочинається із досягненням максимально можливого рівня ємності природних комплексів, інфраструктурних об'єктів і втратою новизни на ринку масового туризму. Розвиток може продовжуватися двома шляхами: спад, який супроводжується поступовим згасанням інтенсивності рекреаційно-туристичних процесів, або відродження, у випадку появи нового туристичного продукту і переоцінки місця та ролі території на регіональному чи глобальному туристичному ринку.

Психологічні особливості контактів між представниками місцевих громад і туристами, в основу яких покладено уявлення про неминучість спілкування місцевого населення з приїжджими і необхідність контролю над цим спілкуванням, як і в попередніх випадках, дають підстави говорити про еволюційний характер даного процесу і виокремити кілька

стадій реакції місцевих мешканців як на туристів, так і на розвиток туристичної індустрії у межах конкретного регіону:

- початкова стадія, на якій формуються хороші стосунки між місцевим населенням і туристами, а туризм сприймається як економічне благо;

- повна формалізація контактів із туристами, де місцеві мешканці стереотипно розглядають туристів лише як джерело прибутків, а туризм перетворюється в один із видів господарської діяльності;

- усі соціальні та особисті проблеми місцеві мешканці пов'язують із туризмом;

- конфлікти між місцевим населенням і туристами набувають системного характеру.

Швидкість переходу від однієї стадії до іншої залежить від інтенсивності розвитку туризму в країні чи регіоні, загального культурного рівня туристів та особливостей місцевого культурного середовища [2].

Нині туризму належить значне місце в міжнародних відносинах. Згідно з останніми даними Барометра міжнародного туризму ЮНВТО у 2012 р. кількість міжнародних туристських прибуттів зросла більш ніж на 4% і склала 1035 млрд. Економіки, що зростають, повернули собі лідируючі позиції (+4,1%), обійшовши розвинені країни (+3,6%), причому найбільш успішних результатів домоглися Азіатсько-Тихоокеанські ринки. Очікується, що в 2013 р. темпи зростання туризму збережуться, хоча будуть дещо нижче рівня 2012 р. (+3%–+4%), що відповідає довгостроковим прогнозам ЮНВТО.

Після того, як показник в 996 млн. туристів 2011 р. виріс на 39 млн. туристів в 2012 р., кількість міжнародних туристських прибуттів вперше в історії перевершила мільярдний рубіж (1,035 млрд.). Треба зауважити, що протягом всього року попит на туристичні послуги був великим, причому в четвертому кварталі більш високим, ніж очікувалося [5].

Серед регіонів лідируючі позиції займає Азіатсько-Тихоокеанський регіон (+7%), а серед субрегіонів список кращих очолюють Південно-Східна Азія, Північна Африка (+9% кожен) і Центральна та Східна Європа (+8%) (табл.1).

Таблиця 1

Міжнародні туристичні прибуття за 2000 – 2012 рр., млн.[3]

	Міжнародні туристичні прибуття,					Зміни, %	
	2000	2005	2010	2011	2012	2011/2010	2012/2011
Усього в світі	675	798	952	996	1,035	4,7	3,8
Європа	385,6	439	487,6	517,5	534,8	6,1	3,3
Північна Європа	43,7	57,3	63,8	64,8	65,1	1,6	0,4
Західна Європа	139,7	141,7	154,3	161,0	165,8	4,3	3,0
Центральна/Східна Європа	69,3	8,5	95,9	105,3	113,7	9,8	8,0
Південна/Середземноморська Європа	133,0	153,0	173,5	186,4	190,2	7,4	2,0
Азія і Тихоокеанський регіон	110,1	154	205,1	218,1	232,9	6,4	6,8
Північно-Східна Азія	58,3	85,9	111,5	115,8	122,8	3,8	6,0
Південно-Східна Азія	36,1	48,5	70,0	77,3	84	10,4	8,7
Океанія	9,6	11,0	11,6	11,7	12,1	0,9	4,0
Південна Азія	6,1	8,1	12,0	13,4	14	12,0	4,4
Американський регіон	128,2	133,3	150,3	156,3	162,1	4,0	3,7
Північна Америка	91,5	89,9	99,3	102,1	105,6	2,8	3,4
Країни Карибського басейну	17,1	18,8	19,5	20,1	20,9	3,0	4,0
Центральна Америка	4,3	6,3	7,9	8,3	8,8	4,4	6,0
Південна Америка	15,3	18,3	23,6	25,8	26,9	9,4	4,2
Африка	26,5	35,4	49,8	49,2	52,3	-1,1	6,3
Північна Африка	10,2	13,9	18,8	17,1	18,5	-9,1	8,7
Регіон пустелі Сахара	16,2	21,5	31,0	32,2	33,8	3,7	5,0
Близький Схід	24,1	36,3	59,2	55,3	52,6	-6,7	-4,9

Проте, незважаючи на різну динаміку туристичних прибуттів по регіонах, досі зберігається сформована раніше структура міжнародного туристичного ринку із домінуванням Європейського (рис. 1)

У 2012 р. країни з ринковою економікою росли більш швидкими темпами (+4,1%) в порівнянні з розвиненими країнами (+3,6%). Ця тенденція спостерігається в секторі протягом вже багатьох років.

Число міжнародних туристських прибуттів в Європу (самий відвідуваний регіон світу) збільшилася на 3%. Це є досить позитивним результатом на тлі нинішньої економічної ситуації після високого результату 2011 року (+6%). Загальна кількість прибуттів досягла 535 млн., що на 17 млн. більше ніж у 2011 році. Серед субрегіонів кращими туристичними напрямками стали країни Центральної та Східної

Європи (+8%), за якими слідує Західна Європа (+3%). Туристичні напрями північно-середземноморської Європи (+2%) зміцнили свої відмінні результати 2011 року та в 2012 році повернулися до своїх звичайних темпів зростання [5].

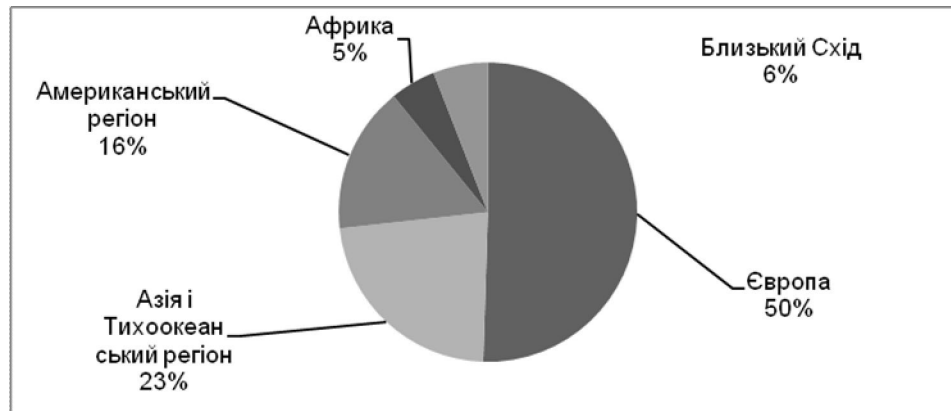

Рис.1. Регіональна структура світового туристичного ринку у 2010 р., % [4]

В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні число прибуттів в 2012 р. зросло на 15 млн. (+7%), тобто загальне число міжнародних туристів склало 233 млн. Південно-Східна Азія виявилася кращою серед субрегіонів завдяки проведенню політики сприяння розвитку міжрегіонального співробітництва та координації діяльності в галузі туризму (+9%). Впевнені темпи зростання також були зафіксовані в Північній Азії (+6%) внаслідок відновлення в'їзного та виїзного туризму в Японії (в той час як в Південно-Східній Азії (+4%) і Океанії (+4%)).

В Американському регіоні число прибуттів зросло на 6 млн. (+4%) і загальний показник склав 162 млн. В країнах Південної Америки (+4%) спостерігалося деяке уповільнення в порівнянні з двозначними показниками зростання в 2010 і 2011 рр. Країни Карибського басейну (+4%), з іншого боку, перевершили свої показники за два попередні роки, в той час як країни Північної Америки (+3%) зміцнили свої результати у 2011 році.

Африка успішно відновила свої темпи зростання після спаду в 2011 році (+6%), на той час, як число прибуттів скоротилося на 1% під впливом

негативних результатів Північної Африки. В Північній Африці був досягнутий новий рекорд (52 млн.) за кількістю прибуттів завдяки відновленню темпів зростання туризму (+9% порівняно зі скороченням на 9% в 2011 році) і зростанню туризму в туристичних напрямках країн на південь від Сахари (+5%). На Близькому Сході (-5%) результати покращилися після 7% зниження в 2011 р., і тим не менш, згідно з оцінками, у 2012 році в регіоні було зареєстровано на 3 млн. туристських прибуттів менше, незважаючи на явне відновлення темпів зростання туризму в Єгипті.

Слід зазначити, що в цілому структура доходів від міжнародного туризму цілком корелює зі структурою міжнародних туристичних потоків (рис.2). Провідними міжнародними туристичними ринками (за обсягами доходів) на сьогодні залишаються розвинені країни Європи, Американського та Азіатсько-Тихоокеанського регіонів.

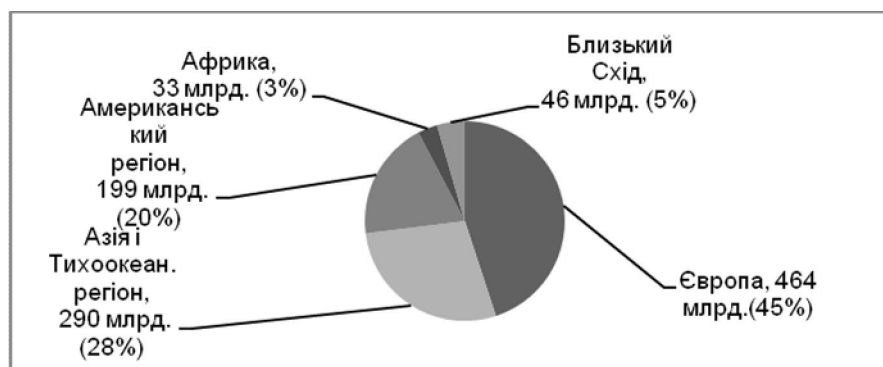

Рис.2. Надходження від міжнародного туризму у 2011 р., млрд. дол. США [4]

Лідуючі позиції на ринку міжнародного туризму займають промислово розвинуті країни Європи, Північної і Південної Америки та Азіатсько-Тихоокеанського регіону. З підвищенням рівня наявних доходів країни з економікою, що розвиваються показали швидкий ріст за останні роки. До числа таких економік входять міжнародні ринки країн Північно-

Східної та Південно-Східної Азії, Центральної та Східної Європи, Близького Сходу, Південної Африки та Південної Америки (табл.2).

В даний час Європа є найбільшим туристичним регіоном, який характеризується більш ніж половиною міжнародних прибуттів по всьому світу. На наступному місці знаходиться Азіатсько-Тихоокеанський регіон (22%), слідом йде Американський регіон (16%), Близький Схід (4%) і Африка (3%) (табл.3).

Доречним буде виявлення основних тенденцій розвитку світового туристичного ринку. Загальною тенденцією сучасного міжнародного ринку туристичних послуг є його опанування країнами-монополістами (Німеччина, США, Китай, Франція, Іспанія, Італія). Але регіональні ринки міжнародного туризму Тихоокеанського регіону, Східної та Південної Азії, Близького Сходу, Африки за низкою аспектів, до яких належать переваги чистого довкілля, екзотики, пізнавальності, зберігають значний, не опанований повністю до цього часу потенціал для розвитку [4].

Таблиця 2

Міжнародні туристичні прибуття за регіонами світу за 1990 – 2011 рр. [4]

	Міжнародні туристські прибуття по регіонах світу (млн)							Зміни (%)		Середньорічний темп зросту (%)
	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011	2010/2009	2011/2010	
Усього у світі	435	528	675	798	883	940	983	6,4	4,6	3,3
Європа	251	303	389	451	477	493	517	3,4	4,8	1,9
Азія і Тихоокеанський регіон	58,7	86,1	114	153	180	204	215	13,9	5,3	5,9
Американський регіон	99,3	109	131	136	147	156	162	6,1	3,9	2,9
Близький Схід	8,2	9,3	14	23	32,6	35,8	36	9,7	0,5	8,1
Африка	9,8	11,6	15	19,6	25,6	28	29,3	9,5	4,5	7,2
Походження не вказано	7,8	8,7	11,4	15,5	21,6	23	24			

ЮНВТО прогнозує, що число міжнародних туристських прибуттів у 2013 році зросте на 3%-4%, що значною мірою збігається з її довгостроковим прогнозом на 2030 р.: в середньому +3,8% в рік у період 2010-2020 рр. Цей прогноз підтверджується Індексом впевненості

ЮНВТО. Цей Індекс, що складається на основі опитування більше 300 експертів у всьому світі, відображає, що перспективи на 2013 р. аналогічні оцінці минулого року (124 пункти на 2013 р. і 122 пункти на 2012 р.).

За очікуваними показниками зростання регіонів в 2013 р. кращі перспективи має Азіатсько-Тихоокеанський регіон (+5%--+6%), за яким слідує Африка (+4%), Американський регіон (+3%--+4%), Європа (+2%--+3%) і Близький Схід (0% -+5%).

Таблиця 3

Прогноз міжнародних туристичних прибуттів за регіонами світу на 2030 рр., млн. [4]

	Базовий рік	Прогноз			Середньорічний темп зростання (%)	Різниця(%)	
	1995	2010	2020	2030	2010-2030	2010	2030
Усього у світі	565	940	1,36	1,809	3,3	100,0	100,0
Європа	338	475,3	620	744	2,3	50,6	41,1
Азія і Тихоокеанський регіон	81	204	355	535	4,9	21,7	29,6
Американський регіон	109	149,7	199	248	2,6	15,9	13,7
Близький Схід	12	60,9	101	149	4,6	6,5	8,2
Африка	20	149,7	85	134	5,0	5,3	7,4

За прогнозом ЮНВТО (туризм до 2030 року) число міжнародних туристських прибуттів в усьому світі, як очікується, збільшиться в середньому на 3,3% на рік за період з 2010 по 2030 рік. З часом, темпи зростання будуть поступово сповільнюватися з 3,8% в 2011 році до 2,5% у 2030 році. В абсолютних цифрах кількість міжнародних туристичних прибуттів збільшиться близько на 43 млн. у рік в порівнянні з середнім збільшенням на 28 млн. у рік в період з 1995 по 2010 рік. За прогнозами в 2012 році темп зростання міжнародних туристських прибуттів в усьому світі перевищить 1 млрд. і досягне 1,8 млрд. до 2030 року (табл.3).

В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (+4,9%) буде спостерігатися найбільше зростання міжнародних прибуттів. За прогнозами вони збільшаться на 331 млн. та досягнуть близько 535 млн. у 2030 році.

На Близькому Сході та в Африці були зареєстровані високі темпи зростання. Очікується у 2030 році перевищення міжнародних туристичних прибуттів більш ніж у двічі, з 61 млн. до 149 млн. та з 50 млн. до 134 млн. відповідно.

Регіони Європи та Південної Америки будуть зростати повільніше у порівнянні з іншими (від 475 млн. до 744 млн. та від 150 млн. до 248 млн. відносно). Завдяки цьому буде спостерігатися більш швидкий ріст Азіатсько-Тихоокеанського регіону (до 30% у 2030 році, в порівнянні з 22% в 2010 р.), Близького Сходу (до 8% з 6%) і Африки (до 7% з 5%). В результаті, до 2030 року буде спостерігатися зниження частки Європи (до 41% з 51%) та Південної Америки (до 14% з 16%) в міжнародний туризм. Головним чином, це пояснюється уповільненим зростанням більш зрілих напрямів – Північної Америки, Північної Європи і Західної Європи.

Висновки. Таким чином, беручи до уваги прогнози ЮНВТО, та, проаналізувавши стан міжнародних регіонів, можна відзначити формування певних тенденцій розвитку туризму до 2030 р.:

- пожвавлення міжнародної туристичної активності спостерігається у всьому світі;
- всі регіони світу продемонстрували позитивні результати за міжнародними туристськими прибуттями;
- на регіон Європи припадає більше половини всіх міжнародних туристських прибуттів в усьому світі;
- Близький Схід та Північна Африка були єдиними регіонами, у яких зафіксовано зниження прибуттів. Це пов'язано з Арабською весною та політичними переходами;

– характерним для сучасного міжнародного ринку туристичних послуг є його опанування країнами-монополістами (США, Німеччина, Іспанія, Франція, Італія).

Важливими умовами формування позитивних тенденцій та розвитку світового ринку туристичних послуг є:

– удосконалення правових засад регулювання відносин у галузі туризму;

– відкритість країни для міжнародної торгівлі та розвитку міжнародного туризму;

– спрощення та гармонізація податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання;

– удосконалення туристичної інфраструктури, запровадження інновацій у сферу туристського обслуговування;

– коливання обмінних курсів, які впливають на обсяг і спрямованість потоків економічно активного і пасивного туризму;

– зміни у візовому режимі;

– реалізація спільних транскордонних проектів у сфері туризму;

– впровадження єдиних стандартів і правил функціонування туристичних підприємств;

– формування сприятливого бізнес – середовища.

Таким чином, вплив глобалізаційних процесів на міжнародний туризм у світі зростає, що пов'язано з розширенням внесків міжнародного туризму в платіжний баланс країни, забезпеченням зайнятості населення, а також сприянням диверсифікації економіки та раціональному використанню рекреаційних ресурсів.

Список використаної літератури

1. Згуровський О. Війни глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.dt.ua/1000/1600/54652/>.

2. Туристичні новини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://diaspora.ukrinform.ua/news-206.html>.
4. UNWTO Tourism Highlights (2012 Edition) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dtxtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/docpdf/unwtohighlights12enhr_1.pdf.
5. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://media.unwto.org/ru/press-release/2013-01-29/v-2013-godu-prodolzhitsya-aktivnyi-rost-mezhdunarodnogo-turizma>.

**ОСИПЕНКО К. В. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МИРОВОГО РЫНКА
ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ УСИЛЕНИЯ
ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ**

В статье проанализированы особенности мирового рынка услуг. Определены тенденции и факторы влияния на развитие рынка туристических услуг в условиях усиления глобализационных процессов.

Ключевые слова: международный туризм, глобализация, регионализация, интеграция, рынок туристических услуг.

**OSIPENKO K. V. TRENDS IN THE GLOBAL TOURISM MARKET
ENVIRONMENT OF INCREASED GLOBALIZATION**

The paper analyzes the characteristics of world market services. The tendencies and factors influencing the development of the tourist market in increasing globalization.

Keywords: international tourism, globalization, regionalization, integration, tourism market.